

Gods woord ontvangen

overweging Dominicuskerk Utrecht – 21 juli 2019 – Zestiende Zondag door het jaar

gelezen: Genesis 18,1-10a, Psalm 15,
Kolossenzen 1,25-28; Lucas 10,38-42.

1.

Don't just do something, stand there. De uitspraak is de van Amerikaanse jezuïet Daniel Berrigan. Berrigan was in de jaren zeventig van de vorige eeuw, ten tijde van de oorlog in Vietnam, wereldberoemd als vredesactivist. Ook in het Amerikaans is het een staande uitdrukking, net als bij ons: Sta daar niet zo, doe iets! Maar Berrigan draaide het om: 'Doe niet alleen iets, blijf erbij staan.' Sta stil bij wat je doet, bij datgene waarvoor je het doet, bij de mensen voor wie je het doet. Want iets doen, snel maar iets doen om het probleem op te lossen, dat is al snel een vlucht. Weg van de moeilijkheden, weg van de pijn en de angst die door de moeilijkheden veroorzaakt zijn en niet meer ongedaan gemaakt kunnen worden. Terwijl de bereidheid om te delen in hun machteloosheid en uitzichtloosheid niet zelden dat is waar mensen het meest naar verlangen. Zij willen niet alleen een dokter die hen beter maakt, maar ook een mens die bereid is aan hun ziekbed te komen zitten. *Don't just do something, sit there!*

In Nederland lijken we op het moment verslaafd aan oplossingen. Het gevolg is dat we aan één stuk door lopen te redderen en degenen die niet reddend rondrennen als naïef worden gezien, of als lui en onverantwoordelijk. Laat het jou dan koud dat wij alle mogelijk moeite doen om te zorgen voor een toekomst voor ons en onze kinderen? Je kunt je afvragen of dat ons niet doof maakt voor de echte vragen, blind voor degene die deze echte vragen stellen. Beseffen zij nog dat zij hopen op een oor dat hoort wat zij niet weet te zeggen, een oog dat ziet waar zij geen vorm aan weten te geven, maar die in staat zijn dat uit hun onvermogen te doen opstaan?

2.

Toen ik een jaar of veertien was, vond ik in een doos met spullen die op de een of andere manier bij ons thuis was aangespoeld een boekje waarin nauwkeurig beschreven werd wat je allemaal te doen stond als je voor een feestje gasten uitnodigde. Ik had er dagenlang een beklemd gevoel door en – jullie merken het – ik ben het boekje nooit meer vergeten. Want het ging alleen maar over verwachtingen die je niet teleur mocht stellen. Nergens sprak er plezier of vreugde uit: plezier in goed gezelschap, vreugde dat anderen jouw gezelschap opzochten. Gasten kwamen in beeld als verwende monsters die zich maar moeilijk tevreden lieten stellen en ze uitnodigen betekende een zware verantwoordelijkheid op je nemen. Eerlijk gezegd heb ik vaker dan mijn lief is als ik ergens op bezoek ben het gevoel, dat de gastheer en gastvrouw dat boekje van vroeger ook hebben gelezen! Maar als er geen vreugde is om jouw aanwezigheid heb je zelf ook geen plezier in je aanwezigheid. Daarvoor is inderdaad maar een ding nodig, precies zoals Jezus tegen Marta zegt: werkelijke aandacht voor, een echt gesprek met, waarachtige aanwezigheid bij jou.

Zoals Abraham volgens de eerste lezing waarachtig aanwezig was bij zijn onverwachte gasten. Het woordkeus is in onze oren misschien een beetje overdreven, maar de boodschap dat gasten jou eren door jouw gasten te willen zijn dat het een voorrecht is hen te mogen ontvangen is *spot on*. Dan geef je uiteraard het beste wat je hebt, niet omdat het zo hoort en niet omdat je anders onder de maat blijft van de volmaakte gastvrouw of gastheer die je wilt zijn, maar omdat je graag iets teruggeeft. De Brief aan de Hebreeën spoort zijn lezers aan tot gastvrijheid, want – zo staat er met een zinspeling op het verhaal van het bezoek aan Abraham van vanmorgen – op die manier hebben sommigen zonder het

te weten engelen verwelkomd (Heb. 13,2). Nu heeft God zich in dat verhaal natuurlijk niet als vreemdeling vermomd om Abraham op de proef te stellen. Het punt is dat als je een vreemdeling verwelkomt, iemand die je niet kent, iemand van wie je niet weet wie zij of hij is, iemand van wie je niet weet of hij of zij iets voor je terug kan doen en zelfs niet of hij of zijn geen misbruik van je zal maken, het punt is dat als je willens en wetens en zonder naïviteit zo iemand ontvangt, je ruimte maakt voor God. God is immers bij uitstek de oncontroleerbare, diegene en datgene dat niet in de klauwen of de touwen te houden is. En aan wie God toelaten, kan het onverwachte en het ongedachte gebeuren.

Abraham is in de Bijbel de gelovige bij uitstek. God heeft hem een grote toekomst beloofd: hij en Sara de ouders worden van een belangrijk volk. Abraham gelooft dat, zonder reserve. Ook als alles in een andere richting lijkt te wijzen. Ook als Sara zijn vrouw maar niet zwanger wordt, ook als zij inmiddels te oud zijn om menselijkerwijs nog te kunnen hopen dat dit nog zal gebeuren. Abraham blijft ertoe bereid en blijft erop voorbereid om het onverwachte te ontvangen. Bij wie ertoe bereid en erop voorbereid is om het onverwachte te ontvangen, daar kan het onverwachte, daar kan zelfs het volstrekt onmogelijke worden gewekt. Zelfs onvruchtbaarheid kan daar veranderen in vruchtbaarheid.

3.

Ik denk regelmatig dat dit de enige hoop is voor de kerk in onze streken: dat onvruchtbaarheid verandert in vruchtbaarheid. Daarom ben ik ervan overtuigd dat wij ons zouden moeten afvragen welke engelen wij *niet* hebben verwelkomd en naar welke afgezanten van God wij *niet* hebben geluisterd, dat die vruchtbaarheid maar niet ontstaat. Wees nu eens eerlijk, wie van ons gelooft het als Paulus zegt: 'Christus de hoop op de heerlijkheid is in jullie' (Kol. 1,27)? Wie kijkt er dan niet verbaasd in zijn eigen ziel, en meer nog, wie denkt er dan niet aan wat hij of zij meent te weten over de zielen van anderen, en zegt dan niet bij zichzelf: *naai*, dat gaat hem niet worden? Maar als wij daarin gelijk zouden hebben dan zou er helemaal geen kerk bestaan! Toch is zij er, niet omdat wij geschikt zijn om haar op te bouwen, maar omdat, zoals Paulus het elders formuleert, 'dezelfde God die gezegd heeft: "Licht moet stralen uit het duister", ... als een licht over onze harten [is] opgegaan' (2 Kor. 4,6). God is al lang bij ons op bezoek, God komt via Jezus bij ons over de vloer, zoals bij Marta en Maria. Maar wij zijn zo aan het redderen dat wij geen tijd hebben om te gaan zitten en te luisteren. Want Hij kan wel mooie ideeën hebben, maar iemand moet toch zorgen dat de koffie gezet wordt, de roosters kloppen, en iedereen weet waar zij en hij aan toe is.

Zoals jullie waarschijnlijk weten heeft de middeleeuwse dominicaanse mysticus Meister Eckhart een nogal tegendraadse uitleg gegeven van het verhaal van Marta en Maria. In zijn tijd beriepen rijke kloosters met deftige bewoners zich op dit verhaal om duidelijk te maken dat hun leven van gebed en studie natuurlijk mijlener verheven was boven een leven van voeten in de modder handen uit de mouwen, van het voeden van hongerigen en het verzorgen van zieken. Eckhart zag in Marta het beeld van degenen die juist dit laatste deden en meende dat dit liet zien dat Marta verder was dan Maria. Zij behoefde niet langer stil luisterend aan Jezus voeten te zitten zodat haar duidelijk zou worden wat haar te doen stond. Over het duister van haar ziel was volgens Eckhart het licht al opgegaan en daarnaar handelde zij. Dat maakte haar gelijkvormig aan Jezus zelf die immers ook niet alleen luisterde naar God zijn Vader en doorvertelde wat Hij hoorde, maar die ernaar handelde.

4.

Net zo lang wachten, net zo lang vragen of je het goed begrepen hebt, er absoluut zeker van willen zijn wat je doen moet en hoe: dat kan inderdaad zo iets zijn als alleen maar willen beginnen met afvallen als je het ideale dieet gevonden hebt. Je weet al lang dat het erom

gaat dat je minder eet en meer beweegt en het is nergens voor nodig om te blijven zoeken naar een ideale manier om daartoe te komen. Beslissend is dat je ermee begint en ermee doorgaat. Niemand vraagt van ons om grootse en onfeilbare plannen te bedenken die de toekomst van geloof en kerk garanderen. Wat er van ons gevraagd wordt, is dat wij de toekomst die zich aandient ontvangen. Dat wij ons er niet door gestoord of hinderlijk onderbroken voelen, maar aangesproken. Dat we niet proberen zo snel mogelijk greep op de situatie te krijgen, maar nieuwsgierig zijn naar wat er te horen en te zien valt. Dat we vreugde scheppen in het gesprek dat ontstaat, plezier hebben in de uitwisseling van ideeën die op gang komt, want daarin zijn we kerk. En dat wij ons niet afvragen of wij wat nodig is wel kunnen.

Wat we nodig hebben, schrijft Bruno Cadoré, de Fransman die de afgelopen negen jaar de overste van de wereldwijde dominicanenorde was en de situatie van de kerk wereldwijd van al zijn reizen dus goed kent, wat wij nodig hebben, zegt Bruno, is een nieuwe apostolische creativiteit: het vermogen nieuwe vormen van preken te zoeken, nieuwe manieren van samenleven uit te vinden, nieuwe manieren van bidden te ontwikkelen, nieuwe manieren te ontdekken die mensen het gevoel geeft dat zij welkom zijn, dat er naar hun komst is uitgekeken, niet om wat zij hopelijk te bieden hebben, maar om wie zij zijn. Maar je *wordt* alleen creatief als je bereid bent te erkennen dat je tegen grenzen aanloopt, dat je het met redderen niet meer redt, dat er iets anders nodig is. Creativiteit heb je niet, creativiteit kun je alleen laten wekken. Zoals de vruchtbaarheid van Abraham en Sara gewekt werd.

En we weten het neem ik aan, al lazten we het vanmorgen niet: toen zij te horen kreeg dat Abraham en zij binnen een jaar een zoon zouden krijgen, kon Sara een sceptisch lachje niet bedwingen (Gen. 18,11). Dat is voor ons waarschijnlijk gemakkelijker te begrijpen dan het grote geloof van haar man. Maar zij werd *toch* zwanger en dat geeft haar pas echt reden om te lachen. Isaak wordt het kind genoemd, wat zoveel betekent als 'glimlach', uitdrukking van plezier en vreugde. Er gebeuren ongedachte dingen en de toekomst wordt onherroepelijk geboren: die ontvangen is hoe dan ook het beste deel. – Dat het zo mag zijn.

Erik Borgman